

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «МОЛОДІЖНИЙ РУХ»

ПРОБЛЕМА ОПРЕДЕЛЕНИЯ «МОЛОДЕЖНОЕ ДВИЖЕНИЕ»

PROBLEM DEFINITION OF "YOUTH MOVEMENT"

***Анотація:** в статті розкриваються та узагальнюється визначення дефініції «молодіжний рух», визначаються причини та мотиви створення рухів та їх характерні ознаки.*

***Ключові слова:** суспільні рухи, молодіжні рухи, молодіжні організації*

***Аннотация:** в статье раскрываются и обобщается определение дефиниции «молодежное движение», определяются причины и мотивы создания движений и их характерные признаки.*

***Ключевые слова:** общественные движения, молодежные движения, молодежные организации*

***Annotation:** the article describes and summarizes the definition of definition of "youth movement", defined by the reasons and motives create movements and their characteristic features.*

***Key words:** social movements, youth movements, youth organizations*

У сучасному суспільстві виникають і діють різноманітні громадські організації та суспільні рухи, що являють собою досить організовану спільність людей, яка ставить перед собою певну мету, як правило, пов'язану з будь-якими змінами соціальної дійсності. Більшість з них створюються з метою захисту інтересів окремих соціальних верств і домагаються поліпшення їх становища, підвищення соціального статусу, престижу тощо.

Види цих організацій і рухів дуже різноманітні. Вони діють як на територіях окремих країн, регіонів, так і в міжнародному масштабі. Вони дуже різні за своєю

політичною та ідеологічною орієнтацією, соціальним складом, організаційною будовою, чисельністю, за способами організації, методам діяльності.

Майже всі суспільні рухи в період свого зародження та максимальної активності є молодіжними.

За словами В. Головенько, «молодь завжди була, є і буде тією специфічною соціальною групою, якій притаманний пошук свого «я» і свого місця в суспільстві, безкомпромісність, нетерпимість, прямота, максималізм, оголеність почуттів і жага життя. Це все, звичайно, штовхає й українську молодь... до пошуку шляхів виходу до кращого життя за допомогою своїх громадських структур»[1,с.99].

Серед дослідників, які вивчали участь молоді та молодіжних рухів в житті країни, в управлінні політичними та суспільними процесами, її участь у державотворчих процесах, можна назвати В.В.Барабаш, І.М. Ільїнського, Є.І.Косенко, М.І.Михальченко, В.П.Мошнягу, М.Ф.Головатого, В.К. Криворученко, Є.Головаху, Н.Паніну, В.А. Головенько, О.А.Корнієвського та інших.

Дослідженню різних аспектів функціонування молодіжного середовища, засад формування молодіжної політики, розвитку молодіжного руху присвячені роботи російських дослідників І.Бестужева-Лади, Ю.Волкова, С.Іваненкова, І.Ільїнського, В.Криворученка, В.Лисовського, В.Лукова, Е.Омельченко, О.Сольського, В.Чупрова та ін.

Сьогодні молодіжні рухи намагаються виконувати організуючу роль в процесі взаємодії молодого покоління із старшим, є основою формування молодіжних культур і стилів життя, що пізніше поширять свій вплив на культуру та спосіб життя суспільства в цілому. Молодіжні рухи також є засобом привернути увагу суспільства до потреб молоді та пристосування суспільства до цих потреб. Важливим аргументом, без якого важко розраховувати на успіх в державотворенні, є розуміння ролі молоді, молодіжного руху в житті країни.

Що стосується поняття «молодіжний рух», то в його визначенні присутня наявність розбіжностей у поглядах як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Одні розглядають його конкретно-історичну сутність крізь призму розвитку соціальної активності молоді (В.Головенько, Є.Косенко, В.Луков та ін.), інші - як складову частину молоді чи як сукупність молодіжних громадських об'єднань тощо (Б.Ратусь, К.Плоский)[2,с.278].

Беручи до уваги неповноту та односторонній характер визначення дефініції «молодіжний рух», які дають різні дослідники та науковці, в своєму дослідженні ми намагались вирішити наступні завдання:

- проаналізувати існуючі визначення поняття «молодіжний рух» та визначення сутності цього явища;
- виокремити причини виникнення молодіжних рухів;
- визначити характерні ознаки молодіжного руху як суспільного явища;
- узагальнити визначення «молодіжного руху» та його характерних рис.

Досліджуючи молодіжний рух, як соціальний феномен вчені дотримуються декількох точок зору щодо визначення сутності цього явища, а саме:

- поняття молодіжного руху пов'язується зі світовим революційним процесом, як відображення участі в ньому молодого покоління;
- молодіжний рух – це сукупність лише молодіжних організацій;
- визначення молодіжного руху як певної частини молоді;
- підхід, який пов'язує суть молодіжного руху із соціальною або громадсько-політичною активністю молоді [3,с.14].

Представники вітчизняної науки, зокрема фахівець у сфері вивчення молодіжної проблематики В.А. Головенько, пропонують розглядати молодіжний рух як «своєрідну політичну систему, головне завдання якої – визначення та реалізація молодіжної політики суспільства»[4,с.18], а російський спеціаліст з цієї ж проблематики професор В.Луков, розглядає молодіжних рух «як засіб самодіяльної участі молоді в процесі зміни та наступності поколінь через специфічні колективні форми її соціальної активності»[5,с.45-66]. Досить чітко й точно визначає молодіжний рух вітчизняний дослідник Є.І.Косенко: «Під молодіжним рухом, як правило розуміють масову організовану соціально-політичну активність, яка спрямована на реалізацію як специфічних вимог і цілей молодого покоління, так і цілей інших громадських груп, об'єктивні інтереси яких відповідають інтересам молоді. Організована політична активність проявляється у формі участі молоді в широких соціальних рухах. Вузкоцільові рухи звичайно мають чітко обмежену молодіжну базу і спрямованість на відбиття безпосередніх інтересів молоді. Зазначаючи впливу провідних політичних рухів і партій, вони, разом з тим, являють собою самостійні ідейно-політичні утворення. До таких рухів можна віднести, наприклад, рух школярів і учнів вузів за академічні права, різного роду виступи під прапором культурних перетворень. Вузкоцільові рухи являють собою необхідну і важливу форму боротьби молоді за свої соціально-економічні інтереси і одночасного залучення до політичної боротьби»[1,с.87].

Деякі зарубіжні дослідники, зокрема польський науковець Б. Ратусь, розглядають молодіжний рух лише як сукупність молодіжних організацій. Він стверджує: «... «молодіжний рух» є узагальнене поняття для визначення деякої

кількості спілок молоді, хоч би двох, яких об'єднують подібні основні ідейно-виховні і політичні цілі і, перш за все, об'єкт, а також сфера їх діяльності»[4,с.14].

Варто зауважити, що у західній науковій думці поняття «молодіжний рух» не набуло широкого застосування й використовується переважно для позначення комуністично - революційних або релігійних рухів молоді, замість цього широко застосовуються близькі до цього поняття терміни «молодіжний сектор», «молодіжне середовище».

Зважаючи на комплексність самого поняття «молодь», у науковій літературі можна знайти цілу низку різноманітних підходів щодо вивчення, теоретичного обґрунтування процесу виникнення молодіжних об'єднань, їх сутності, функцій та ролі у суспільних процесах, державотворенні тощо.

Вчені виділяють такі причини об'єднання людей у різноманітні організації та об'єднання:

- біологічні (інстинкт самозбереження);
- психологічні (потреба у спілкуванні, самореалізація);
- прагнення до вигод [4, с.200].

Російський дослідник В. Бабінцев вважає, що молодіжні організації утворюються як наслідок рефлексії молоді, що виражена у формі автономізації та передбачає побудову індивідуальної моделі соціокультурного простору шляхом його своєрідного «згортання»[6, с.6].

Автор відомої роботи «Від покоління до покоління» - С. Ейзенштадт стверджував, що інститут сім'ї у сучасному суспільстві не здатен дати всі необхідні навички молодій людині для суспільного життя і тому молодь шукає можливості для власної ідентифікації та соціального ствердження у різноманітних групах однолітків [7, с.97].

Автори дослідження «Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива» В.Кулик, Т. Голобуцька, О. Голобуцький вважають, що головним джерелом утворення молодіжних об'єднань, як організованої частини загального молодіжного руху, є спільність інтересів та мети, досягнення яких можливо лише в умовах цієї організації [8, с.70].

Молодіжному рухові, як і іншим суспільним рухам, притаманні такі ознаки:

- ідеологія;
- наявність соціальної бази;
- мета;
- організаційна структура;

- ставлення до влади;
- членство.

На основі вже існуючих визначень молодіжного руху, з усвідомленням їх вад та переваг, В.Барабаш визначає його як «форму організованої діяльності молоді, яка відображає активну соціальну позицію щодо досягнення спільних цілей або задоволення спільних потреб, а також захисту, збереження, зміни або зміцнення системи цінностей або відносин, що склалися між членами молодіжної групи або об'єднання»[7,с.98].

На думку К. Плоского, поняття «молодіжний рух» можна розглядати в широкому сенсі, як прояв будь-якої організованої суспільно-політичної активності молоді (в рамках різноманітних неформальних груп, легалізованих об'єднань тощо), і в вузькому – як самодіяльність молоді в рамках легалізованих (відповідним державними інституціями на основі діючого законодавства) молодіжних об'єднань.

Спираючись на вищезазначене, ми прийшли до висновку, що поняття «молодіжний рух» відображає досить складне і багатопланове явище. Тому більшість його визначень, що дають різні дослідники та науковці, носить неповний або односторонній характер. Зважаючи на те, що дати остаточне і повне визначення цьому явищу досить важко, для узагальнення все ж таки визначимося з тим, що *молодіжний рух* - це форма організованої діяльності молоді, яка відображає активну соціальну позицію, що направлена на досягнення спільних цілей, задоволення спільних потреб, на захист, збереження, зміну або зміцнення системи цінностей, відносин, що склалися між членами молодіжної групи, організації, спілки чи молодіжного об'єднання.

Молодіжні рухи в сучасній Україні розвиваються досить складно й суперечливо. Вони проявляються як соціальна активність молоді, як сукупність молодіжних організацій, як спосіб самодіяльної участі молоді в культурно-духовному та соціально-політичному розвитку суспільства. Вони можуть розглядатись як свого роду явища соціалізації молоді в умовах суспільних трансформацій, пошуку та зміни ціннісних орієнтирів та сенсів життя. У своєму змісті молодіжні рухи відображають суб'єктивні та об'єктивні процеси розвитку молодіжного середовища в пошуках власної ідентичності та соціальних умов життєдіяльності.

Спираючись на вищезазначені визначення молодіжних рухів та їх характерні риси, ми хотіли б додати характеристики, які, на нашу думку притаманні сучасним молодіжним рухам:

- вікові характеристики основної кількості членів та учасників (від 14 до 35 років; не виключається участь молодших або старших членів);

- у всіх молодіжних рухах слабо розвинена ідеологія, а молодь приєднується до рухів, частіше за все через зовнішні прояви рухів (одяг, акції, символіка), спілкування та дозвілля;
- більшу частину молоді у русі відрізняє несформованість, нестійкість базових, ціннісних, духовно-моральних орієнтирів; брак життєвого досвіду, що може відобразитися на функціонуванні руху;
- молодіжні рухи в цілому нечисленні, найбільш активні учасники молодіжних рухів складають приблизно 5%, рекрутування в них відбувається незначне;
- ступінь організації молодіжного руху (дана соціальна група є найбільш мобільною і сприйнятливою до різного роду впливів, а також найбільш фізично активною категорією населення);
- варіативність у спрямованості діяльності, різноманітності за формами і механізмами реалізації програм і проєктів;
- ефективні «вуличні методи» - мітинги, демонстрації, ходи, пікети (самі ці рухи часом дуже незграбно виглядають, але їх не можна не помітити);
- молодіжні організації і рухи служать одним з ефективних інструментів виховання і контролю молодого покоління, що різко збільшує кількість «штучних», кон'юктурних організацій, створених «зверху» (державною владою) або «зі сторони» (екстремістськими організаціями, зарубіжними фондами, комерційними структурами);
- більшість молодих людей, які є членами руху, мають персональні, індивідуальні мотиви участі у ньому (матеріальний зиск, самореалізація, кар'єра тощо)
- молодіжні рухи функціональні і дисфункціональні, залучаючи молодь, вони дозволяють задовольнити її потреби у спілкуванні, дозвіллі та самореалізації;
- у тих, хто складає ядро молодіжних рухів, задовольняється потреба в самореалізації, у деяких - у лідерстві і владі; участь у молодіжних рухах, найчастіше не заважає навчанню, і сприяє вторинній зайнятості молоді;
- у сучасних молодіжних рухах домінують політичні та соціальні функції.

Потенціал молодіжних рухів складається з сукупності соціальних, економічних, політичних, організаційних, інтелектуальних та духовних ресурсів, що реалізуються в процесі інституалізації молодіжних рухів.

Більшість з сучасних молодіжних рухів здійснюють пріоритетну діяльність з реалізації «державного замовлення», тому на сучасному етапі функціонування українського соціуму набуває особливої значущості питання про найважливіші фактори формування та ефективності функціонування молодіжних рухів та організацій та їх домінуючих соціальних функцій.

Молодь сама по собі не є ні консервативною, ні опозиційною, потенційно вона готова до усіх починань. Залежно від ступеня реалізації свого призначення, молодь може стати фактором як прискорення, так і гальмування суспільного розвитку. Молодіжні рухи є силою, яка може як сприяти ескалації політичної нестабільності, доповнюючи економічну кризу, так і, навпаки, прагнути відобразити свої інтереси шляхом діалогу з державою, пошуку компромісних рішень. В останньому випадку вони, крім іншого, можуть ефективно виконувати функцію контролю над реалізацією державних програм перш за все у сфері молодіжної політики, стежити, щоб державну підтримку отримували найбільш нужденні категорії молоді.

Проурядово налаштовані рухи є доступним каналом вираження інтересів молоді, соціальним ліфтом для найбільш активних членів, сприяють формуванню громадянської позиції виключно в конструктивному руслі. Крім того, вони вже зараз виступають на противагу рухам опозиційним

Молоде покоління зазвичай розглядають як об'єкт виховання та навчання, забуваючи, що молодь – це також суб'єкт суспільного виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХ столітті (історико-політологічний аналіз основних періодів)[Текст] / В.А.Головенько.– К.: А.Л.Д., 1997.- 160с.
2. Черкашина Т.О. Молодіжні рухи як суб'єкт суспільно-політичних процесів[Текст] / Т.О.Черкашина : Збірник наукових праць ДонДУУ «Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління».- Т.ХІ. - Вип.146.-Серія «Соціологія».-Донецьк:ДонДУУ.-2010.- С.275-282.
3. Корнієвський О. А., Якушик В. М. Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні[Текст] / О. А. Корнієвський, В. М. Якушик. – К. : Київ. братство, 1997. – 132 с.
4. Головатий Н.Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій [Текст] / Отв. ред. И. В. Хронюк.- К.: МАУП.-1999.- 224 с.

5. Луков В.А. Молодежное движение в социалистическом обществе. Вопросы теории и практики[Текст] / В.Луков - М., 1987. - 317 с.
6. Бабинцев В. П. Самоорганизация и автономизация молодежи как формы социокультурной рефлексии[Текст] / В. П. Бабинцев // Державна молодіжна політика: регіональний аспект : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції, 23-23 квітня 2008 р. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2008. – С.5-7.
7. Барабаш Володимир Васильович. Інституціоналізація сучасного молодіжного руху України: тенденції та проблеми [Текст] : дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата соціологічних наук: 22.00.04: захищена 19.02.2005 / Барабаш Володимир Васильович.- Х., 2005.- 189арк. — Бібліогр.: арк. 172-188.
8. Кулик В. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива [Текст] / В. Кулик, Т. Голобуцька, О. Голобуцький. – К.: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. – 460 с. – (Дослідження).